

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EĞİTİM

“Farklılıkta Birlik”

Editör
Ahmet Kılıç

Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim "Farklılıkta Birlik"

Editör: Ahmet Kılıç

Yayın No.: 2915

ISBN: 978-625-364-097-2

E-ISBN: 978-625-364-098-9

Basım Sayısı: 1. Basım, Ocak 2026

© Copyright 2026, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

"NOBEL BİLİMSEL ESERLER" bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Furkan Mülayim -furkan@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Nurcan Çağman -nurcan@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-
Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Kılıç, Ahmet.

Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim "Farklılıkta Birlik" / Ahmet Kılıç

1. Basım, XII + 250 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-364-097-2

E-ISBN: 978-625-364-098-9

1. Çok Kültürlülük 2. Kültür 3. Toplum 4. Eğitim

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No.: 7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com - www.nobelbilimsel.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Ana Basım Dağıtım, Arkadaş, D&R, Derya Dağıtım, Dost, Kırmızı Kedi, Kıta Dağıtım, Kida Kitap Yayın, Kika, Kitapsan, Nezih, Odak, Pandora, Prefix, Remzi, Yeryüzü

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519

Beştepe Köy Yolu No.: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

BÖLÜM YAZARLARI

1. Bölüm

ELEŞTİREL DÜŞÜNME PERSPEKTİFİNDEN ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA SOSYOKÜLTÜREL DİNAMİKLER

Dr. Ahmet Kılıç

MEB, ahmet_kilic_27@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8900-2624

2. Bölüm

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI YUSUF TEKİN'İN SÖYLEMLERİNDE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK ANLAYIŞINI GÜÇLENDİREN TEMALAR

Nezire Demir

Doktora Öğrencisi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, neziredemir369@gmail.com, ORCID: 0009-0005-1011-9405

3. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EĞİTİM VE ÖĞRETMEN FAKTÖRLERİNİN ÖNEMİ

Dr. Ahmet Kılıç

MEB, ahmet_kilic_27@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8900-2624

Abdullah Karaoğlu

Bilim Uzmanı, MEB, abduhahkaraoğlumeb@gmail.com, ORCID: 0009-0003-3054-7728

4. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EĞİTİM LİDERLİĞİ

Dr. Muhammed Çelik

MEB, ORCID: 0000-0003-4000-5239

5. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ OKULLARDA EĞİTİMİN ROLÜ VE YAPAY ZEKÂ İLİŞKİSİ

Nurgün Varol

Bağımsız Araştırmacı, nrgnvrl@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6282-1926

Dr. Öğr. Üyesi Adem Yurdunkulu

İbn Haldun Üniversitesi, adem.yurdunkulu@ihu.edu.tr, ORCID: 0000-00001-7879-3184

6. Bölüm

KÜLTÜREL TEVAZU VE EĞİTİM: ÇOK KÜLTÜRLÜ SINIFLARDA DÖNÜŞTÜRÜCÜ BİR YAKLAŞIM

Dr. Araş. Gör. İsmail Kuşci

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ismailkusci@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2178-8429

7. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA KÜLTÜRLER ARASI DİN EĞİTİMİNİN ROLÜ

Ümmet Ünüvar

Doktora Öğrencisi, MEB, ummetunuvar571@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3542-014X

8. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA DİNİN EĞİTİME YANSIMASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Seher Doğan

Bilim Uzmanı, MEB, seher123.16@gmail.com, ORCID: 0009-0004-9048-6311

9. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EBEVEYN EĞİTİMİ VE TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ BAĞLAMINDA EBEVEYNLİK

Dr. Songül Aklar

MEB, aklarsongul@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8218-0516

10. Bölüm

İSLAM HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA MAHREMİYET EĞİTİMİ

Nihal Kassap

Bilim Uzmanı, Bağımsız Araştırmacı, nhlkssap@outlook.com., ORCID: 0009-0004-3629-5389

ÖN SÖZ

Yaşadığımız çağ, toplumsal değişim ve dönüşümün en hızlı yaşandığı dönem olarak nitelendirilebilir. Bu “hız ve haz çağı”nın en önemli meselelerinden biri çok kültürlülük olmuştur. Farklı din, dil, inanç ve kültürlerin bir arada var olduğu sosyal yapıların huzur ve refah içinde sürdürülebilmesinde eğitim kurumları belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Eğitim, bireylere yalnızca bilgi aktaran veya meslek edinmelerine katkı sağlayan bir süreç değil aynı zamanda eleştirel düşünme, empati, kültürel anlayış, hoşgörü ve adalet bilinci gibi değerleri kazandıran çok yönlü bir süreçtir.

Bu bağlamda elinizdeki eser, “Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim” konusunu disiplinler arası bir yaklaşımla ele alarak teorik ve pratik boyutlarıyla kapsamlı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Kitapta yer alan bölümler; çok kültürlü toplumlar eleştirel düşünmenin önemi, eğitim ve öğretmen faktörleri, eğitim liderliği, kültürler arası din eğitiminin rolü, dinin eğitime yansımaları, ebeveyn eğitimi ve mahremiyet gibi konuları derinlemesine incelemektedir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanı Yusuf Tekin’in söylemlerinde çok kültürlülük anlayışını güçlendiren temalar üzerinden Türkiye bağlamında güncel bir politika analizi yapılmış; yapay zekâ, dijitalleşme çağında çok kültürlü eğitim yönetiminin yeni boyutları ele alınmış ve kültürel tevazu kavramının çok kültürlü sınıflarda dönüştürücü rolü tartışılmıştır. Çok kültürlülük, eğitim kurumlarında ve aile eğitiminde kimi yönleriyle avantaj sağlarken bazı durumlarda çeşitli dezavantajlar da ortaya çıkarabilmektedir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, çok kültürlülüğün okullarda ve aile eğitiminde doğurabileceği dezavantajları azaltmayı ve bu süreci fırsata dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Özetle bu eser, çok kültürlü toplumlar eğitim konusuna ilgi duyan araştırmacılar, öğretmenler, eğitim yöneticileri ve politika yapımcılar için önemli bir başvuru kaynağı olmayı amaçlamaktadır. Kitaba katkı sunan tüm bölüm yazarlarına ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Aralık 2025

Dr. Ahmet Kılıç

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM YAZARLARI..... iii

ÖN SÖZ..... v

1. Bölüm

ELEŞTİREL DÜŞÜNME PERSPEKTİFİNDEN ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA SOSYOKÜLTÜREL DİNAMİKLER..... 1

Ahmet Kılıç

ÖZET..... 1

GİRİŞ..... 2

1. Çok Kültürlü Toplumlar da Dil ve Din İlişkisi 4

2. Çok Kültürlü Toplumlar da Din ve İrk İlişkisi 8

2.1. Din-İrk İlişkisinde Savaşlar ve Kutsal Kitapların Rolü 8

2.2. Din-İrk İlişkisinde Eğitim ve Eğitimcinin Önemi 12

3. Çok Kültürlü Toplumlar da Kültür ve Medeniyet İlişkisi 14

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER..... 18

KAYNAKÇA 21

2. Bölüm

MİLLÎ EĞİTİM BAKAN I YUSUF TEKİN'İN SÖYLEMLERİNDE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK ANLAYIŞINI GÜÇLENDİREN TEMALAR..... 25

Nezire Demir

ÖZET..... 25

GİRİŞ..... 26

1. Toplumsal Dönüşüm Aracı Olarak Çok Kültürlülük 27

1.1. Bir Toplumsal Kazanım Olarak Çok Kültürlülük 27

1.2. Bir Birlikte Yaşam Stratejisi Olarak Çok Kültürlülük..... 29

1.3. Çok Kültürlü Toplum İçin Güçlü Bir Motivasyon: Çok Kültürlü Eğitim 30

2. Türkiye'de Çok Kültürlülük..... 31

2.1. Millî Eğitim Bakanı Yusuf Tekin'in Söylemlerinde Çok Kültürlülük 32

2.2. Çok Kültürlülük Söylemini Destekleyen Temalar 33

2.2.1. Millî Kültür 33

2.2.2. Evrensel ve İnsani Değerler..... 34

2.2.3. Dijitalleşme 35

2.2.4. Eğitimde İş Birliği	35
2.2.5 Eğitimin Barış Görevi.....	38
SONUÇ VE ÖNERİLER	40
KAYNAKÇA	43

3. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EĞİTİM VE ÖĞRETMEN FAKTÖRLERİNİN ÖNEMİ 45

Ahmet Kılıç - Abdullah Karaoğlu

ÖZET	45
GİRİŞ.....	46
1. Çok Kültürlülük Kavramı ve Çok Kültürlü Eğitim Kuramları.....	47
1.1. Çok Kültürlülük Kavramı	47
1.2. Çok Kültürlü Eğitim Kuramları: Muhafazakâr, Liberal ve Eleştirel Çok Kültürlülük	48
2. Çok Kültürlü Eğitim	49
2.1. Çok Kültürlü Eğitimin Amaçları.....	51
3. Çok Kültürlü Öğretmen Eğitimi	54
3.1. Çok Kültürlü Eğitimde Öğretmen Özellikleri.....	55
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA	63

4. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EĞİTİM LİDERLİĞİ 67

Muhammed Çelik

ÖZET	67
GİRİŞ.....	68
1. Çok Kültürlülük.....	68
1.1. Çok Kültürlü Bir Toplumda Yaşamın Avantaj ve Dezavantajları	69
2. Eğitim Liderliği	70
2.1. Çok Kültürlü Toplumlar da Eğitim Liderliği	71
2.2. Farklı Kimliklerin Korunmasında Eğitim Liderliği	72
2.3. Eğitim Politikaları ve Çok Kültürlü Toplumlar da Eğitim Liderliği İlişkisi	73
2.4. Çok Kültürlü Toplumlar da Eğitim Liderliğinin Gelecek Perspektifi	75
3. Eğitim Liderlerinin Çok Kültürlü Türkiye'de Yeni Rolü.....	76
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	77
KAYNAKÇA	79

5. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ OKULLARDA EĞİTİMİN ROLÜ VE YAPAY ZEKÂ İLİŞKİSİ.....87

Nurgün Varol - Adem Yurdunkulu

ÖZET.....	87
GİRİŞ.....	88
1. Çok Kültürlü Okulların Tanımı ve Eğitim Yönetiminin Rolü.....	89
2. Çok Kültürlü Okullar ve Yapay Zekâ Eğitimi İlişkisi.....	92
3. Çok Kültürlü Eğitim ve Yapay Zekâ Entegrasyonu.....	93
3.1. Kişiselleştirilmiş Öğrenme.....	94
3.2. Dil ve Çeviri Teknolojileri.....	95
3.3. Kapsayıcı Öğrenim Ortamlarının Desteklenmesi.....	95
3.4. Ön Yargı ve Adalet Sorunları.....	96
3.5. Kültürel Farkındalık ve YZ Eğitimi.....	96
3.6. Globalleşmiş Bireylerin Yetiştirilmesi.....	97
4. Çok Kültürlü Okullarda Yapay Zekâ Uygulamaları ve Eğitimde Yapay Zekâ Örnekleri.....	97
4.1. Öğrenci Takibi ve Değerlendirmesi.....	98
4.2. Öğretmen Asistanları.....	99
5. Literatürdeki Temel Tartışmalar ve Zorluklar.....	99
5.1. YZ'nin Eğitimdeki Potansiyel Etkileri.....	99
5.2. Etik Sorunlar.....	100
5.3. Uygulama Zorlukları.....	100
5.4. Geleceğe Yönelik Endişeler.....	101
6. Dünyada Çok Kültürlülük ve Yapay Zekâ Çalışmaları.....	101
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA.....	109

6. Bölüm

KÜLTÜREL TEVAZU VE EĞİTİM: ÇOK KÜLTÜRLÜ SINIFLARDA DÖNÜŞTÜRÜCÜ BİR YAKLAŞIM..... 115

İsmail Kuşci

ÖZET.....	115
GİRİŞ.....	116
1. Kültürel Tevazu.....	117
1.1. Kültürel Tevazu Kavramının Kökenleri.....	117
1.2. Kültürel Tevazu ve Kültürel Yeterlilik Arasındaki Farklar.....	118
2. Kültürel Tevazuya İlişkin Teori ve Yaklaşımlar.....	121

3. Eğitimde Kültürel Tevazunun Kullanımı	123
3.1. Öğretmen Eğitiminde Kültürel Tevazu	123
3.1.1. Lisans Düzeyinde Öğretmen Eğitimi	123
3.1.2. Hizmet İçi Öğretmen Eğitimi	125
3.2. Müfredat Tasarımında Kültürel Tevazu	126
3.3. Okul Ortamında Kültürel Tevazu Uygulamaları	127
4. Çok Kültürlü Sınıflarda Kültürel Tevazunun Etkileri	128
4.1. Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkiler	129
4.2. Sosyal Uyum ve Sınıf İklimi	130
4.3. Kültürler Arası İletişim ve Anlayışı Geliştirme	131
4.4. Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş	132
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	133
KAYNAKÇA	135

7. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA KÜLTÜRLER ARASI DİN EĞİTİMİNİN ROLÜ 139

Ümmet Ünüvar

ÖZET	139
GİRİŞ	140
1. Çok Kültürlü Toplumlar Kültürler Arası Din Eğitimi Kavramı	141
2. Çok Kültürlü Toplumlar Kültürler Arası Din Eğitiminin Temelleri	144
3. Çok Kültürlü Toplumlar Kültürler Arası Din Eğitiminde Model ve Yaklaşımlar	147
3.1. Dışlayıcı, Kapsayıcı ve Çoğulcu Yaklaşımlar	147
3.2. Dinî, Dinlerden ve Dinler Hakkında Öğrenme Modelleri	149
3.3. Mezhebî, Mezhepler Arası, Mezhepler Üstü Din Öğretimi Modelleri	150
3.4. Fenomenolojik, Yorumlayıcı ve Bağlamsal Yaklaşımlar	151
4. Kültürler Arası Din Eğitimi Açısından Türkiye Modeli	153
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	155
KAYNAKÇA	157

8. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA DİNİN EĞİTİME YANSIMASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ 159

Seher Doğan

ÖZET	159
GİRİŞ	160
1. Çok Kültürlülük ve Dinî Çoğulculuk	161
1.1. Çok Kültürlülük	161

1.2. Dinî Çoğulculuk.....	165
1.2.1. Dinî Çoğulculuğun Kökenleri.....	166
1.2.2. Mezhepsel Çoğulculuk.....	167
2. Çok Kültürlülük ve Din Eğitimi.....	168
2.1. Dinî Çeşitlilik Karşısında Din Eğitiminde Benimsenen Tutumlar.....	168
2.1.1. Dışlayıcılık Tekelcilik Exclisivism.....	168
2.1.2. Kapsayıcılık Inclusivism.....	169
2.1.3. Dinî Çoğulculuk.....	171
2.1.4. Eleştirel Eğitim.....	173
2.2. Din Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	174
2.2.1. Dinî Öğrenme.....	174
2.2.2. Din Hakkında Öğrenme.....	174
2.2.3. Dinden Öğrenme.....	175
2.2.4. Eleştirel Din Eğitimi.....	176
2.3. Çok Kültürlü Din Eğitiminin Avantajları ve Zorlukları.....	177
3. Türkiye’de Çok Kültürlülük ve Din Eğitimi.....	179
3.1. Türkiye’de Çok Kültürlülük ve Din Eğitiminde Sosyal Medyanın Etkisi.....	182
3.2. Türkiye’de Din Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	184
3.2.1. Mezhepler Üstü Konveksiyonel Olmayan Yaklaşım.....	184
3.3. Türkiye’deki Çok Kültürlülük Bağlamında DKAB Müfredatının Değerlendirilmesi.....	186
3.4. Çoğulcu Anlayışın DKAB Ders Programlarına Uygulanmasının Avantajları ve Zorlukları.....	189
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	190
KAYNAKÇA.....	192

9. Bölüm

ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA EBEVEYN EĞİTİMİ VE TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ BAĞLAMINDA EBEVEYNLİK..... 199

Songül Aklar

ÖZET.....	199
GİRİŞ.....	200
1. Çok Kültürlü Toplumlar da Ebeveyn Eğitimi.....	202
1.1. Çok Kültürlü Toplumlar da Ebeveyn Eğitimin Önemi.....	205
1.2. Çok Kültürlü Toplumlar da Ebeveyn Eğitiminde Karşılaşılan Zorluklar.....	207
1.3. Ebeveyn Eğitimlerinin Kuramsal Temeli.....	211

1.4. Ebeveyn Eğitimiyle İlgili Araştırmalar	214
2. Çok Kültürlülük Bağlamında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli	216
2.1. Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde Ebeveynlik.....	217
2.2. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline Göre Ebeveynlerden Beklentiler	220
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	222
KAYNAKÇA	225

10. Bölüm

İSLAM HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN ÇOK KÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA

MAHREMİYET EĞİTİMİ 229

Nihal Kassap

ÖZET.....	229
GİRİŞ.....	230
1. Mahremiyet Kavramı ve İslam Hukuku	231
2. İslam'da Mahremiyet Anlayışı ve Getirdiği Toplumsal Dönüşüm	231
3. İslami Perspektiften Mahremiyet ilkeleri.....	234
3.1. İnsan Onurunun Korunması.....	234
3.2. Özel Hayata Saygı	234
3.3. Görsel ve İşitsel Mahremiyetin Korunması.....	235
3.4. Aile Mahremiyetinin Korunması.....	235
4. Çok Kültürlü Toplumlar da Mahremiyet Algısı	236
4.1. Tarihsel Süreç, Uyum Modelleri ve Toplumsal Yansımalar	236
4.2. Kültürler Arası Mahremiyet Anlayışları ve Eğitime Etkisi	239
4.3. Çok Kültürlü Toplumlar da Mahremiyet Eğitimi ndeki Zorluklar	241
4.3.1. İngiltere Örneği	243
4.3.2. Fransa Örneği.....	244
4.3.3. Hollanda Örneği	246
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	247
KAYNAKÇA	249